

Varstvo narave, lov in lovstvo

Nature Conservation, Hunting and Huntsmanship

Mladen BERGINC*

Izvleček

Berginc, M.: Varstvo narave, lov in lovstvo. Gozdarski vestnik št. 5-6/1996. V slovenščini.

Avtor navaja mednarodne akte ter organizacijske in upravne spremembe v Sloveniji, ki so na novo uredili skrb za varstvo narave in tudi lovstvo. Razlaga motive ljudi, da se posvetijo lovu, odnosu lovcev do varovanja divjadi ter v času oblikovanja novega zakona o lovu in divjadi navaja usmeritve, ki bi jim morale v prihodnje slediti sodobno lovstvo.

Ključne besede: varstvo narave, lovstvo

Synopsis

Berginc, M.: Nature Conservation, Hunting and Huntsmanship. Gozdarski vestnik No. 5-6/1996. In Slovene.

International acts as well as the organization and administrative changes in Slovenia, regulating a new nature conservation and huntsmanship are stated in the article. The author discusses the motifs of those who decide on occupying themselves with hunting and their attitude towards game protection; the directions modern hunting is supposed to follow in the future are explained in the time when the new act on hunting and game is being in preparation.

Key words: nature conservation, huntsmanship

Odločitev ZA varstvo narave pomeni odločitev za sonaravni, uravnoteženi razvoj, temelječ na načelu trajnosti. Ta zagotavlja varstvo strukture, funkcije in raznovrstnosti naravnih sistemov, omogoča ohranitev ekosistemov in njihove pestrosti v vseh pojavnih oblikah ter po drugi strani zagotavlja kakovost našega življenja.

Ta cilj pa lahko dosežemo le, če je varstvo narave celovito in če so naravovarstvene načela vgrajena v pravne sisteme in postopke tistih dejavnosti, ki posegajo v naravo. Zato zadeva varstvo narave prav vse vladne resorje in tudi nevladna področja. Skrb za omogočanje čim bolj nemotenega poteka naravnih procesov, ob spoštovanju drugačnosti življenjskih oblik, in preprečevanje slabšanja stanja naravnih vrednot je namreč uspešna samo takrat, ko je splošna. Tako usmerjeno delovanje vseh in vsakogar je idealno stanje, vendar je ravno zato treba težiti k njemu. To v celoti velja tudi za področje lovstva, ki ima pri poseganju v naravo zelo pomembno vlogo.

Za današnji trenutek je značilno novo razporejanje pristojnosti, pravic, lastnine

in vpliva, ki sta mu – hočeš nočeš – podvržena tudi varstvo narave, pa tudi lovstvo. Obe sta tako pomembni dejavnosti, da kot javni službi in strokovni področji spadata v določene kompetence državnega urejanja. Hkrati sta tudi pomembni področji civilnega, nevladnega delovanja. Posebno to velja za lovstvo, ki kot vplivna in dobro organizirana nevladna organizacija v pozitivnem pa tudi negativnem pogledu pomembno posega na področje varstva narave. Značilnost tega časa pa je tudi razčiščevanje idejnih izhodišč, delitev nezdružljivih funkcij, vzpostavljanje novih mehanizmov nadzora države in civilne družbe. In končno je to tudi čas, ko skuša naša mlada država čimprej ujeti korak z gospodarsko in demokratično razvitim svetom, kjer so poleg priznavanja tržnih zakonitosti izjemno pomembna načela varstva narave in nove etike narave, ki je porok za preživetje človeštva na Zemlji. Naj omenimo obveznosti, ki nam sledijo iz konvencije o biološki raznovrstnosti, ki jo bo prav te dni v ratifikacijskem postopku obravnaval Državni zbor, dalje za ratifikacijo pripravljene konvencije kot so CITES, Bonnška konvencija in še posebne direktive Evropske unije o ohranjanju naravnih habitatov ter samonikle favne in flore, ki spada med

* M. B., dipl. iur., Ministrstvo za okolje in prostor, 1000 Ljubljana, Zupančičeva 6, SLO

temeljne dokumente za pridruževanje naše države EU.

Posvet o vlogi lovstva pri uravnavanju razmer v naravi je prišel o pravem času tudi zato, ker se vodijo intenzivne priprave na novo lovsko zakonodajo, ker nastaja po naročilu Državnega zbora strategija varstva narave, ker je v pripravi povsem na novo zasnovani zakon o ohranjanju narave in varstvu naravnih vrednot, poleg tega pa čakajo na novelacijo še drugi predpisi, ki posegajo v naravne sisteme in populacije (ribištvo, vode ipd.).

Vse to nas prej ali slej pripelje do soočenja pogledov na vprašanja o ohranjanju narave, na gospodarjenje z živimi naravnimi "virji" (ki so v jeziku etike narave življenjske skupnosti, živi osebkii in populacije), od katerih je dolgoročno odvisno preživetje človeštva. Razprave o teh pogledih pa bodo lahko konstruktivne le, če bodo imeli dokazi težo, če bomo zagotovili širino obravnavanja in če ne bo šlo za nekritično branjenje podedovanih pravic določenih skupin.

Varstvo narave je nastalo pred skoraj dvesto leti najprej kot filozofski problem, se nato razvilo v idejno gibanje in končno tudi v operativno javno službo, ki naj bi v javnem interesu vsaj približno držala ravnotežje z dejavnostmi, ki rušijo naravne sisteme in s tem ogrožajo tudi človeško civilizacijo. Varstvo narave je sprejeto in razumljeno v družbi, ki je zmožna dolgoročnega razmišljanja, kjer so javni interesi vsaj enakovredni zasebnim, kjer štejejo dokazi in se spoštujejo odločitve tudi takrat, ko niso popularne, saj pomenijo kratkoročno odrekavanje za doseganje dolgoročnih ciljev. Zato varstvo narave, vsaj v svoji začetni fazi, nima gospodarsko in materialno vplivnega lobijskega, ne more prijateljevati s poslovno politiko, ima pa na svoji strani javno mnenje, katerega vpliv z ozaveščanjem javnosti narašča.

Lov je bil poleg nabiranja rastlinske hrane izvirno najstarejši način za preživetje človeka v obdobju najzgodnejših kultur. Zato je potreba po "lovu" še globoko vsidrana v človekovi naravi, je del njegovega življenja in rečemo lahko, da je zabeležena v njegovem genskem zapisu, čeprav je v civiliziranih družbah lov zaradi preživetja že zdav-

naj nepotreben in predstavlja atavističen ostanek iz človekove živalske narave. Človek ima v svoji podzavesti tudi druge atavizme, ki so bili v naravnih skupnostih nujno potrebni za preživetje, v civilizirani družbi pa so za skupnost moteči in uničujoči, če jih ne znamo usmerjati v neškodljivo ali celo pozitivno smer. Tako je npr. možno naravno tekmovalnost usmeriti v podjetnost, prikrito napadalnost v športno merjenje moči ipd. Motiv prvotnega, primitivnega lova je bil prvenstveno pridobiti živalsko hrano, obleko (koža) in orodje (rogovi, kosti, zobje ipd.), vendar je bila v njem vsebovana tudi posesivnost, težnja po razpolaganju z življenjem drugega bitja, poenostavljeno rečeno težnja po trofeji, ki naj dokazuje in slavi lovčevmoč in spretnost.

Težko bi bilo na tem mestu račlenjevati, kaj vse motivira ljudi, da se ukvarjajo z lovom. Jasno pa je dvojje: da je motiv preživetja že davno ugasnil, medtem ko med motivi še vedno živi želja po pridobitvi trofeje. Velik del lovcev se zaveda, da je med večinsko populacijo nelovcev njihova želja ali strast po lovu nesodobna in težko utemeljiva, zato jo skušajo povezati z drugimi razlogi, med katerimi je v ospredju skrb za ogrožene živali (predvsem vrste divjadi) ter vsekakor pozitivno in vsega odobravajo vredno zanimanje za naravo in njeno varstvo. Lovstvo bo s svojo organizacijo moralo slediti razvoju družbe, upoštevati fenomen zasebne lastnine in sprejeti naravovarstveno etiko.

Izhodišče za varstvo živalskih vrst je priznavanje živalim njihove moralne pravice do življenja in spoštovanje le-tega ter spoznanje, da je vrsta nosilka enkratnega in neponovljivega genskega sklada ter kot taka neprecenljiva vrednota. Živalske vrste so del ekosistema in tudi sleherni njihov ekosistem je v svoji organizacijski in funkcionalni urejenosti enkraten in izjemen. Za učinkovito varstvo vrst je zaradi medsebojne povezanosti in odvisnosti pomembno varstvo celotnega ekosistema. Poseganje v populacije živalskih vrst z lovom mora zato biti premišljeno in odgovorno.

Lov kot šport mora nadomestiti odstrel živali, če je to nujno potrebno, zaradi porušenega ravnovesja. Marsikje je poseg res nujno potreben, posebno v prostoru, kjer

ni več velikih plenilcev. Trofejni in komercialni lov pa naj vedno bolj dopolnjuje in nadomešča fotolov in opazovanje ter doživljanje živali v naravi.

Lovstvo dostikrat poudarja, da so prav lovci in posestniki lova v preteklosti ohranili nekaj ogroženih vrst ptičev in sesalcev, ki so bile kot škodljivci obsojene na izumrtje (medved, planinski orol idr.). To je res! Hkrati pa lahko odkrito povemo, da temeljni motiv ohranitve nikakor ni bil naravovarstveni nagib, temveč zagotovitev trofejnih vrst. Ob prizadevanjih za ohranitev medveda so isti lovci dopustili iztrebljenje risa in (skoraj tudi) volka. Tudi ruski carji so ohranili pragozd v poljski Białowieži in savojski kralji Gran Paradiso, vendar ne zato, ker bi vizionarsko predvidevali današnje narodne parke, ampak zato, ker so hoteli zagotoviti zase dovolj veliko lovišče za trofejne zebre oz. kozoroge. Pri tem seveda ne gre zanikati, da so ti ukrepi dali pomembno podlago za varstvo narave, vendar so takšni načini kot vzorec za današnji čas neuporabni. Zato bomo na Ministrstvu za okolje in prostor dosledno zastopali stališče, da sta pomen in vloga lova v naravnih parkih specifična, podrejena varstvu narave in varstvu vrst, ne pa obratno.

Tudi v programu usposabljanja lovcev je veliko naravoslovnih in tudi naravovarstvenih prvin, vendar lovske organizacije ne moremo nekritično šteti med naravovarstvene organizacije kot tudi lovskega gospodarjenja z vrstami in biotskimi skupnostmi ne med biološko utemeljeno upravljanje z biocenozami.

Zato naravovarstveniki tudi ne moremo pristajati na zahteve lovske organizacije in tudi nekaterih drugih interesentov ne glede pravice do lova, da si namreč z novim lovskim zakonom ponovno sami in brez bioloških meril določijo, kaj je divjad in kaj je za njih zanimivo varstvo živega sveta in narave. Temu bi sledilo še ribištvo in si odrezalo drugi del "naravne torte". Na preostalih koščkih naravne substance, kjer ostanejo le še problemi in odškodnine, pa naj bi potem javna služba za varstvo narave v imenu države in mednarodne javnosti izvajala celovito politiko varstva narave.

Jasno je, da lova, ki izhaja iz motiva

trofeje, ni možno naenkrat spremeniti ali zakonsko ukiniti. Vendar si prizadevamo in si bomo prizadevali tudi v prihodnje, da bo dejavnost lovstva kar se da usklajena z načeli varstva narave in zanj čim manj moteča. Priložnost za to je v novi lovski zakonodaji, ki naj upošteva današnja spoznanja vede o življenju in celovitega pojmovanja narave kot človekovega življenjskega prostora. Sožitje varstva narave in lovstva je po našem prepričanju nujno potrebno, možno pa predvsem:

- s priznanjem, da je varstvo narave kot univerzalni javni interes pred lovstvom kot pristranskim interesom določene skupine ljudi;

- s splošno uveljavitvijo naravovarstvenih načel, ki naj postanejo splošno veljavna in obvezujoča za vse, ki posegajo v naravne sisteme – med drugim tudi za lovstvo in ribištvo;

- z omejitvijo pojma divjadi na tiste vrste prostoživečih živali, ki jih lovci in lovski upravičenci sami gojijo v polnaravnih in naravnih ekosistemi, in da pri tem ne prizadevajo bistveno naravnih biocenoz in ne povzročajo procesov v nasprotju z načeli varstva narave;

- z odpravljanjem trofeje kot motiva za lov (ubijanja živali), in da lovstvo sprejme vsa načela varstva narave kot izhodišče svojega ravnanja in jih vključi v program vzgoje in izobraževanja lovcev;

Kolikor ob nastajajočem lovskem zakonu ne bo prišlo do tovrstnega etično-idejnega premika v vrstah lovstva, je v prihodnje pričakovati ostrejšo sočudenost med varstvom narave in lovstvom, bodisi na ravni nevladnih organizacij, pri javnem in vzgojnem delovanju (med drugim zahteva po umiku lovskih organizacij iz šolskih in obšolskih programov) pa tudi med pristojnimi vladnimi resorji.

Novonastajajoča zakonodaja na področju varstva narave in lovstva je priložnost, da se lovstvo na primeren način umesti v varstvo narave kot sistem celostne skrbi družbe za ohranitev nežive in žive narave.

Ocenjujemo, da je z nekaterimi temeljnimi rešitvami, predlaganimi v nekaterih dosedanjih predlogih zakona o lovu in lovstvu možno doseči učinkovito delovanje lovstva v sistemu varstva narave. Pri dozodaj pred-

stavljenih rešitvah podpiramo predvsem naslednja ključna izhodišča:

- da je lovstvo upravna in strokovna dejavnost v javnem interesu z jasno poudarjenim javnopravnim značajem in s tem povezano ustrezno vlogo in pristojnostjo države;

- da je skrb za varstvo narave skozi lovstvo, predvsem z delovanjem društev, treba širiti na vse prostoživeče živalske vrste in varstvo njihovih ekosistemov in da tako postanejo aktivni varovalec tudi tistih vrst, ki jih danes ne zanimajo (npr. dvoživke, plazilci); to naj postane tudi predmet vzgoje in lovskih izpitov;

- nujno je zagotoviti velikopovršinsko, ekosistemsko upravljanje z divjadjo; ne sprejemljiva je drobitev na mala upravljalska območja;

- kot divjad je treba določiti tiste živalske vrste, katerih osebkii se lovijo in so torej predmet lova.

To so osnovna izhodišča, katerih uizakodnitev bi bila porok za ureditev modernega, tudi z varstvom narave povezanega sistema lova in lovstva.

DOKUMENT OZN O ŽIVALIH

SVETOVNA DEKLARACIJA O PRAVICAH ŽIVALI

V prepričanju, da ima sleherna žival svoje pravice in da zanikanje teh pravic vodi človeka do izvajanja zločinov proti naravi in proti živalim, v prepričanju, da je spoštovanje načela, da imajo vse živalske vrste pravico do življenja, temelj sožitja človeštva na Zemlji, v spoznanju, da je človek že ničkolikokrat z genocidi, z iztrebljanjem mnogih živalskih vrst prekršil in še krši to sožitje v lastno škodo in v prepričanju, da človekovo spoštovanje živali samo utrjuje njegovo spoštovanje do drugega človeka in da se mora zato človek že od otroštva naprej učiti živali opazovati, razumeti, spoštovati in ljubiti oznanjamo:

Člen 1

Vse živali se rojevajo enakopravne pred naravo in življenjem in imajo enake pravice do bivanja;

Člen 2

Vsaka žival ima pravico do spoštovanja. Človek, tudi sam živalska vrsta, si ne sme lastiti pravice do ubijanja drugih živali. Njegova dolžnost je, da vse svoje znanje uporablja tudi za varstvo živali. Vsaka žival ima pravico do človekove skrbi, zdravljenja in varstva;

Člen 3

Nobena žival ne sme biti izpostavljena trpinčenju ali izkoriščanju. Če je že usmrtitev kake živali nujna, jo je treba izvesti hipoma, brez bolečin in mučenja;

Člen 4

Vsaka divja žival ima pravico živeti svobodno v svojem naravnem okolju, pa naj bo to zemlja, voda ali zrak, in pravico razmnoževanja. Sleherno jemanje svobode, celo v znanstvene namene, nasprotuje tem pravicam;

Člen 5

Vsaka žival, ki navadno živi v človekovi družbi, ima pravico, da živi in raste v ritmu in življenjskih razmerah, svojstvenih svoji vrsti. Vsaka sprememba v tem ritmu in razmerah, ki ji jo vsili človek zaradi trgovskih namenov, krši te pravice;

Člen 6

Vsaka žival, ki si jo je človek izbral za svojega tovariša, ima pravico do tiste starosti, ki je značilna za njeno vrsto. Opustitev take živali je okrutno in ponižujoče dejanje;

Člen 7

Sleherna delovna žival ima pravico na razumno odmero delovnega časa in naporov ter na ustrezno prehrano in oddih;

Člen 8

Poskusi na živalih, ki jim povzročajo telesne ali duševne bolečine, niso v skladu z živalskimi pravicami – ne glede na to, ali gre za medicinske, druge znanstvene ali trgovske poskuse;

TREBA JE ODKRITI IN RAZVITI DRUGAČNE EKSPERIMENTALNE METODE;

Člen 9

Če žival redijo za prehrano, jo morajo namestiti, hraniti, prevažati in ubiti tako, da pri tem žival ne trpi niti strahu niti bolečine;

Člen 10

Nobeno žival človek ne sme uporabljati za zabavo in razne predstave, v katerih nastopajo živali, ker to ni v skladu z živalskim ponosom;

Člen 11

Vsako dejanje, ki se konča z ubojem živali je biocid, to je zločin proti življenju;

Člen 12

Vsako dejanje, ki se konča z ubojem številnih živali, je genocid, torej zločin proti

živalski vrsti. Onesnaževanje in zastrupljanje življenjskega prostora živali je prav tako genocid;

Člen 13

Z mrtvo živaljo je treba ravnati spoštljivo. Nasilne scene, v katerih so žrtve živali, morajo biti prepovedane tako v kinu kot televiziji, razen če bi s tem hoteli predočiti kršenje pravic živali;

Člen 14

Društva proti mučenju živali morajo imeti svoje predstavnike tudi na ravni vlade. Živalske pravice morajo biti zavarovane enako kot človekove pravice.

BRUXELLES, 27. januarja 1978

Foto: Janez Konečnik

